

DOI: 10.31866/2616-7603.3.2.2020.221277

УДК 338.48-6:615.838](477.87)

ТЕРМАЛЬНІ ВОДИ ЗАКАРПАТТЯ ЯК СКЛАДОВА ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ (НА ПРИКЛАДІ ТУРІВ КОМПАНІЇ «ВІДВІДАЙ»)

Ольга Цимбала

Доцент кафедри туризму і готельної справи, кандидат історичних наук;

e-mail: olga.lviv1256@gmail.com; ORCID: 0000-0002-2106-9766

Львівський інститут економіки і туризму, Львів, Україна

Анотація

У статті виділено один з видів бальнеологічних ресурсів України – термальні води Закарпаття як важливий ресурс велнес-туризму. Схарактеризовано основні термальні басейни та лікувально-оздоровчі комплекси, які діють на основі термальних вод у регіоні, зокрема осередки в м. Берегово («Жайворонок»), смт Солотвино, таких сел, як Велятино («Теплі води»), Косонь («Термальні води “Косино”», «Еко-Термал»), Барвінок («Золота гора»), Лумшори, Ужок («Ужанські купелі»). Окреслено ключові послуги, які отримують туристи в досліджуваних локаціях; коротко схарактеризовано спеціалізацію лікувально-оздоровчих комплексів та їхню інфраструктуру. Проаналізовано роль і місце термальних вод Закарпаття та лікувально-оздоровчих комплексів, що діють на їхній основі, під час формування програми турів на прикладі діяльності туристичної компанії «Відвідай». Виявлено, що оздоровчий комплекс «Жайворонок» у м. Берегово, туристичний комплекс «Теплі води» у с. Велятино, оздоровчо-рекреаційний комплекс «Термальні води “Косино”» у с. Косонь та термальний комплекс готелю-ранчо «Золота гора» у с. Барвінок були найбільше разів включені до різних програм турів Закарпаттям компанією «Відвідай».

Наукова новизна отриманих результатів полягає в узагальненні та систематизації інформації про ключові центри термальних вод у межах Закарпатської області та стан їх залучення до програми кількадечних турів (на прикладі компанії «Відвідай»).

Ключові слова: велнес-туризм; термальні води; термальний басейн; туристична компанія «Відвідай»; тур; Закарпаття

Постановка проблеми

У XXI ст., яке ознаменувалося глобалізаційними процесами в економіці, політиці, інформаційній і технологічній сферах, великого значення набувають і питання, пов'язані з якістю життя людини, її здоров'ям та довголіттям. Щороку в суспільстві цивілізованих країн популяризуються принципи здорового способу життя, що базуються на забезпеченні фізичного та духовного здоров'я людини,

здорового харчування, розумних фізичних навантажень і відмови від шкідливих звичок. Сукупність цих принципів життя відома під назвою «wellness» (від англ. «to be well») і передбачає забезпечення хорошого самопочуття людини, її благополуччя та гармонійного життя. Як наслідок, в індустрії туризму почав виділятися окремий напрям – «велнес-туризм», який базується на організації подорожей з метою покращення фізичного, емоційного, психологічного здоров'я людини та забезпечення її доброго самопочуття. Варто зазначити, що велнес-туризм відрізняється від медичного туризму мотивами мандрівника. Медичний туризм передбачає те, що турист здійснює мандрівку з метою отримати лікування від конкретного захворювання, натомість велнес-туристи відвідують курортні місцевості, бальнеологічні осередки, спа-центри тощо з метою підтримки здоров'я та якості життя, профілактики захворювань, відпочинку та комплексного оздоровлення, відновлення фізичних і духовних сил, досягнення внутрішнього благополуччя та задоволеності життям. Іноді велнес-туризм розглядають як «ліки» від наслідків повсякденного рутинного життя людини.

Аналізуючи щороку мету поїздок мільйонів туристів, фахівці ЮН ВТО поряд з культурно-пізнавальним, діловим, релігійним туризмом важливе місце відводять подорожам з метою рекреації та оздоровлення. Для досягнення відчутного оздоровчого ефекту такі подорожі вимагають тривалого перебування в курортній місцевості у безпосередній близькості до природно-рекреаційних чи бальнеологічних ресурсів. Проте ознайомлення з бальнеологічними ресурсами, «тестування» послуг лікувально-профілактичних закладів, відвідування спа-центрів тощо може бути включене до програми кількоденних екскурсійних турів. Такі варіанти практикують відомі світові здравниці: так, у межах 4-денного туру Угорщиною «Подорож в термальний рай» туристичний оператор GAL-CRUISE пропонує відвідати знамениті купальні Сечені та велнес-купальню в Егерсалокку; туристичний оператор Accord tour пропонує тур «Сніжний рай в Словаччині» з можливістю відвідати купальний комплекс геотермальних вод «Врбов» і купальні гарячих термальних вод Бешенева; туроператор TPG презентує низку турів на популярні бальнеологічні курорти Чехії. Такий досвід переймають і вітчизняні туристичні підприємства у співпраці з лікувально-оздоровчими центрами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

В останнє десятиліття напрям велнес-туризму набирає все більших масштабів, відтак дослідженням цієї тематики займаються вчені міжнародних організацій, насамперед Всесвітньої туристичної організації (World Tourism Organization, 2016) та Глобального оздоровчого інституту (Global Wellness Institute, n.d.). У працях українських і закордонних учених наведено відображення різних аспектів розвитку велнес-туризму. Так, учені Н. Резнікова, О. Іващенко і О. Войтович (2018) дослідили потенціал міжнародного ринку медичних послуг, розрізняючи при цьому поняття лікувального й оздоровчого туризму. К. Войт, Дж. Браун, Дж. Ховат (Voigt et al., 2011) проаналізували мотивацію «велнес-туристів», виділивши три ключові групи з огляду на їхні потреби та зацікавлення. А. Траскевич

і М. Фонтанари (2018) схарактеризували сутність та особливості «ментального велнес-туризму» і його роль на ринку міжнародного туризму. Н. Куреда та Ю. Юхновська (Kureda & Yukhnovska, 2018) проаналізували бальнеологічні послуги на ринку лікувально-оздоровчого туризму країн Карпатського регіону.

Формулювання цілей статті. Метою статті є виділення, аналіз і характеристика основних осередків термальних вод Закарпаття як важливого ресурсу велнес-туризму, що включені до програм турів компанії «Відвідай», одного із найбільших туристичних операторів на внутрішньому ринку туристичних послуг Західної України.

Виклад основного матеріалу

Закарпаття – це регіон, що здавна славиться цілющими властивостями своїх термальних вод, а найбільш популярні розташовуються в напрямках Мукачево – Берегово, Мукачево – Ужгород, Мукачево – Хуст. Температура закарпатських термальних вод коливається в межах від +30 до +80 °С. Джерела мають різний хімічний склад і відповідно застосовуються як для профілактики, так і для лікування різних хвороб за призначенням лікаря. На основі цих термальних вод у регіоні засновано низку лікувально-оздоровчих, відпочинкових комплексів і термальних басейнів. Ці заклади пропонують своїм відвідувачам не лише стаціонарний відпочинок і лікування, але й одноразові відвідування. Саме цю пропозицію активно використовують туристичні компанії задля урізноманітнення програм своїх турів регіоном, презентації різноманітних туристичних ресурсів краю, у тому числі й бальнеологічних, і привнесення моментів релаксу та відпочинку для туристів.

У статті проаналізовано включення осередків термальних вод Закарпаття до програми турів на прикладі діяльності туристичного оператора «Відвідай». Варто зазначити, що ця компанія має понад десятирічну історію розвитку і спеціалізується на організації внутрішнього та в'язного туризму. Географія турів компанії включає не лише Львів та Львівщину, але й Закарпаття, Івано-Франківщину, Поділля, Волинь, Буковину; також розроблено низку турів, які охоплюють відомі туристичні центри «Великої України», а ще закордонні тури до Польщі, Румунії, Словаччини, що передбачають ознайомлення з українською спадщиною, яка збережена в цих країнах. Розлогою є не тільки географія, а й тематична різноманітність представлених турів. Серед туристів популярними є поїздки на Закарпаття, у програму яких включено не лише пізнавальну, але й рекреаційну складову, що часто забезпечується відвідуванням саме термальних басейнів і лікувально-оздоровчих комплексів. Компанія «Відвідай» до програм своїх турів Закарпаттям часто включає відпочинок і купання в термальних басейнах оздоровчого комплексу «Жайворонок» (м. Берегово), туристичного комплексу «Теплі води» (с. Велятино), оздоровчо-рекреаційного комплексу «Термальні води "Косино"» (с. Косонь), готелю-ранчо «Золота гора» (с. Барвінок) (Туристичний оператор «Відвідай», б.р.). Систематизована інформація про осередки термальних вод Закарпаття, що включені до програм турів компанії «Відвідай», представлена в таблиці 1.

Таблиця 1

Осередки термальних вод Закарпаття у програмі турів компанії «Відвідай»

№ з/п	Населений пункт / локація; мета відвідування; вартість послуги в складі туристичної групи ¹	Назва туру, у програму якого включено локацію
1.	<p>м. Берегово, Закарпатська область / оздоровчий комплекс «Жайворонок»; купання в термальному басейні; загальний, студентський – 200 грн, пенсійний за віком – 150 грн, дитячий від 120 до 150 см – 100 грн за 2 год, діти до 120 см – безкоштовно, оренда шафи – 20 грн</p>	<p>1. «10 родзинок Закарпаття + цвітіння сакури» 2. «10 родзинок Закарпаття» 3. «6 днів у новорічних Карпатах» 4. «Закарпатський Великдень» 5. «Закарпатські пригоди + Party в Закарпатті» 6. «Закарпатські пригоди + Свято глінтвейну» 7. «Кулінарний тур “Секрети закарпатської кухні”» 8. «Мелодії новорічного Закарпаття» 9. «Незвичайне Закарпаття + фестиваль “Срібний Татос”» 10. «Різдвяні Карпати + гуцульська коляда» 11. «Сиро-винний тур Закарпаттям + фестиваль вина в Берегові» 12. «Сиро-винний тур Закарпаттям» 13. «Тур-відпустка “Довкола Карпат за 7 днів”» 14. «Фітнес-тур у Закарпаття»</p>
2.	<p>с. Велятино, Хустський район, Закарпатська область / туристичний комплекс «Теплі води»; купання в термальному басейні; загальний, студенти – 200 грн, пенсіонери від 60 років – 160 грн, діти зростом до 140 см – 100 грн за 2 год, діти до 3-х років та учасники АТО – безкоштовно</p>	<p>1. «10 замків Закарпаття + фестиваль квітів» 2. «10 замків Закарпаття» 3. «6 днів у новорічних Карпатах» 4. «Відпочинок в Карпатах: зима, Пилипець і забава на кінець» 5. «Дегустаційно-термальний тур “Феєрія новорічного Закарпаття”» 6. «Закарпатське асорті + долина білоцвіту» 7. «Закарпатські пригоди + Party в Закарпатті» 8. «Закарпатські пригоди + Свято глінтвейну» 9. «На бринзу до Рахова (через Закарпаття)» 10. «Незвичайне Закарпаття + фестиваль “Срібний Татос”» 11. «Різдвяні Карпати + гуцульська коляда» 12. «Свято молодого вина “Закарпатське Божоле – 2014” + День святого Мартина в Оросієво»</p>
3.	<p>с. Косонь, Берегівський район, Закарпатська область / оздоровчо-рекреаційний комплекс «Термальні води “Косино”»; купання в термальному басейні; загальний – 450 грн, учасники АТО та інваліди першої групи – 300 грн, діти зростом до 150 см – безкоштовно, оренда шафи – 50 грн</p>	<p>1. «6 днів у новорічних Карпатах» 2. «Алко-тур “Хмільне Закарпа(у)ття”» 3. «Відпочинковий тур “Варишська палачінта”» 4. «Відпочинковий тур “Червене вино”» 5. «Дегустаційно-термальний тур “Закарпатський колорит”» 6. «Карпатські новинки за 5 днів» 7. «Релакс-тур “Термальне Закарпаття”» 8. «Різдвяні Карпати + гуцульська коляда» 9. «Тур-відпустка “6 днів у зимових Карпатах”» 10. «Тур-відпустка “Довкола Карпат за 7 днів”» 11. «Фестивально-термальний тур “Ужгородська палачінта”»</p>

¹ Ціни актуальні на квітень 2020 р., дані взято з офіційного сайту туристичної компанії «Відвідай».

4.	с. Барвінок, Ужгородський район, Закарпатська область / термальний комплекс готелю-ранчо «Золота гора»; купання в термальному басейні; загальний – 250 грн, діти зростом до 150 см – 125 грн, діти зростом до 110 см – безкоштовно	1. «Відпочинковий тур “Варишська палачінта”» 2. «Відпочинковий тур “Червене вино”» 3. «Закарпатські насолоди + долина крокусів» 4. «Закарпатські насолоди + фестиваль ріпланки у Колочаві» 5. «Закарпатські насолоди» 6. «Карпатські новинки за 5 днів» 7. «Релакс-тур “Термальне Закарпаття”» (заміна) 8. «Фестивально-термальний тур “Ужгородська палачінта”»
5.	с. Лумшори, Перечинський район, Закарпатська область; купання в чанах; 140 грн/особа, діти до 12 років – 90 грн/особа	1. «10 родзинок Закарпаття + цвітіння сакури» 2. «10 родзинок Закарпаття» 3. «Закарпатське Божоле, пекельні купання та народні гуляння» 4. «Карпатські новинки за 5 днів» 5. «Релакс-тур “Термальне Закарпаття”»
6.	с. Ужок, Великоберезнянський район, Закарпатська область / оздоровчий комплекс «Ужанські купелі»; відпочинково-оздоровчі процедури; загальний, пенсійний, студентський – 120 грн, учні – 80 грн	1. «Карпатські новинки за 5 днів» 2. «Намісто Закарпаття + лемківське весілля» 3. «До бойків на сир + сра» 4. «Карпатські новинки за 5 днів»
7.	сmt Солотвино, Тячівський район, Закарпатська область, озера Солотвина; купання в солоних озерах; загальний і студентський – 50 грн, учні – 30 грн	1. «Солотвино, Молочний камінь, Карстовий міст» 2. «На бринзу до Рахова (через Закарпаття)»
8.	с. Косонь, Берегівський район, Закарпатська область / лікувально-оздоровчий комплекс «Еко-Термал»; купання в термальному басейні; загальний – 250 грн, діти від 120 до 150 см – 100 грн, діти зростом до 120 см – безкоштовно, оренда шафки – 50 грн	1. «2 фестивалі Закарпаття + Еко-Термал»

Оздоровчий комплекс «Жайворонок» засновано в м. Берегово у 2003 р. Його інфраструктура охоплює готелі, ресторани та кафе, винний погріб, пивний бар, салон SPA-послуг, косметичний салон, соляну кімнату, тренажерний зал, лазню та термальні басейни; серед екзотичних послуг гостям пропонують фішплінг, равликотерапію та парафінотерапію. Термальні басейни наповнюються водою зі свердловин глибиною 1 200 м, вода не піддається технічній чи хімічній обробці, на гирлі має температуру 56–58 °С, відтак не потребує спеціального підігріву, а навпаки, охолоджується до комфортної температури. Ця термальна вода рекомендована людям, які мають захворювання опорно-рухової, серцево-судинної та нервової систем (Оздоровчий комплекс "Жайворонок", б.р.).

Туристичний комплекс «Теплі води» розпочав свою діяльність з 1990 р. у с. Велятино на базі термального джерела, що розташоване під горою Олексинець. Для відвідувачів заклад пропонує проживання в садибі «Вікторія», харчування у ресторані «Смачна кухня», дозвілля для дітей, екстремальну розвагу – зіплайн (спуск по сталевому канату) та низку лікувально-оздоровчих і косметологічних процедур, серед яких спа-комплекс з турецьким хамамом, фінською та евкаліптовою саунами, лікувальні грязі, соляна кімната, масаж, джакузі, прісні басейни і термальні ванни. На базі комплексу функціонують 5 прісних, 3 термальні, 2 мі-

неральні басейни, а також 6 термальних ванн з різним мінеральним складом (хлоридно-натрієва, борно-бромна вода з підвищеним вмістом йоду). Термальні води Велятина видобувають зі свердловини глибиною майже 1 000 м, мають температуру понад 36 °С та відповідно до рекомендацій лікаря корисні людям із захворюваннями опорно-рухового апарату, серцево-судинної, нервової систем, органів дихання та з гінекологічними захворюваннями (Туристичний комплекс "Теплі води", б.р.).

Оздоровчо-рекреаційний комплекс «Термальні води "Косино"» діє в с. Косонь Берегівського району на місці старої бази. У 2006 р. територію викуплено, а у 2012 р. запущено 5-річний проєкт з розвитку оздоровчо-рекреаційного комплексу, що займає площу 8 га та розташований на території 200-річного дубового гаю. Інфраструктура комплексу охоплює готель «Ivancso Birtok», конференц-зал на 120 осіб, ресторан угорської кухні «Чарда», ресторан української, угорської та закарпатської кухні «Ivancso Birtok Etterem», лобі-бар, аквабар, кальян-бар, винарню «Bohaz», «Rock Bar», аквапарк «Косино», королівські сауни (евкаліптова, соляна, трав'яна, римська, угорська, також крижана печера (кріосауна) та турецький хамам), різні прісні та термальні басейни. Однією з найбільших атракцій комплексу є велетенський термальний басейн з фонтанами-джакузі, які виконані у вигляді традиційних закарпатських напоїв – пива, вина, кави та палинки (угорської фруктової горілки). Басейн має зони гідромасажу, атракції «тиха ріка» та «швидка ріка», 4 чаші-джакузі з ароматизованою термальною водою. Загалом термальну воду курорт добуває зі свердловини 16 Т (глибина 1 190 м) з температурою – 41 °С. Води рекомендують для зовнішнього застосування при захворюваннях опорно-рухового апарату, серцево-судинної та периферичної нервової систем тощо. (Оздоровчо-рекреаційний комплекс "Термальні води "Косино", б. р.).

Лікувально-оздоровчий комплекс «Еко-Термал» функціонує з 2016 р. також у с. Косонь. Комплекс містить готель, ресторан, має 2 великі термальні басейни на відкритому повітрі, пропонує до послуг гостей масаж і баню. Термальна вода з найбільш сприятливою для відпочинку й оздоровлення температурою +38–39 °С подається сюди зі свердловини глибиною 1 200 м. Фахівці інституту курортології рекомендують використовувати термальні води під час лікування захворювань дерматологічного характеру, опорно-рухового апарату, серцево-судинної, периферичної нервової та жіночої репродуктивної систем (Лікувально-оздоровчий комплекс "Еко-Термал", б.р.).

Термальний комплекс готелю-ранчо «Золота гора» розташований у с. Барвінок неподалік Ужгорода. Інфраструктура закладу охоплює готель і котеджі, два ресторани, літню терасу, лобі-бар та піцерію. На території готелю-ранчо діє власна конюшня та школа верхової їзди, є закритий тенісний корт, відкритий спортивний майданчик для футболу та баскетболу, більярд, озеро для рибного лову, до послуг гостей пропонують також прогулянку на багі, прокат велосипедів, відвідування дегустаційного залу закарпатських вин «Чизай». Для дітей на території комплексу є дитячий майданчик, басейн і гірки, а також невеликий зоопарк, де живуть олені, вівці, лані, поні та коні, декоративні кури та павич. Комплекс має спа-центр із сауною, басейном і масажним кабінетом, а основним оздоровчим елементом є п'ять термальних басейнів з температурою води 29 і 39 °С

(два в приміщенні та три на відкритому повітрі). Купання в термальних басейнах надає оздоровчий ефект, а за хімічним складом і температурою води басейни рекомендують для людей з хронічними хворобами внутрішніх органів (печінки, жовчовивідних шляхів, нирок і сечовивідних шляхів; гастриті, панкреатиті, коліті, ентероколіті), цукровим діабетом, а також при виразках і подагрі, залізодефіцитній анемії, гепатиті та ожирінні.

Оздоровчий комплекс «Ужанські купелі» працює в с. Ужок. Для повноцінного відпочинку та оздоровлення заклад пропонує своїм гостям розвинену інфраструктуру, що охоплює готель, ресторан «Колиба», 5 комфортабельних басейнів (2 з них дитячі), сауни (фінська сауна, японська баня, руська баня, турецький хаммам), 3 чани на мінеральній насиченій сірководнем воді, 3 гідромасажні бочки, спа-салон з лікувальними ваннами та салонними процедурами, а також можливості для активного відпочинку на природі (прокат велосипедів, лиж, сноубордів, квадроциклів, снігоходів) (Оздоровчий комплекс "Ужанські купелі", б.р.).

Село Лумшори, що розкинулося на західних схилах полонини Руна на р. Туричка, ще із XVII ст. стало відомим бальнеологічним осередком Закарпаття завдяки мінеральним водам та оздоровчим купанням у чанах. Згодом ця традиція отримала туристичне освоєння та розвиток. Відтак у наш час готелі та приватні садиби с. Лумшори пропонують купання в чанах. Самі чани – це великі металеві котли, які наповнюють мінеральною сірководневою водою та підігрівають на дровах до комфортної температури 36–40 °С. Залежно від розміру чани розраховані на кількість від 2 до 10 осіб. Особливістю процедури є те, що вона відбувається просто неба незалежно від пори року, хоча найкращого ефекту можна досягнути взимку. Чани розташовують поряд з гірською річкою, оскільки для оздоровчого ефекту купання рекомендують чергувати із зануренням у холодну проточну річкову воду. Однак варто пам'ятати, що така процедура має протипоказання для людей з низкою захворюваності, тому попередньо необхідна консультація лікаря.

У літній та осінній періоди в Лумшорах додатковою атракцією для туристів є збирання грибів і ягід, пішохідні та велосипедні прогулянки околицями, можливість відвідати Лумшорські водоспади та полонину Руна; взимку – катання на санках і лижах. Загалом купання в чанах позитивно впливає на організм людини та при захворюваннях опорно-рухового апарату, омолоджує і тонізує шкіру, заспокоює нервову систему, знімає втому, допомагає подолати депресію, забути проблеми та стреси. А чисте гірське повітря, джерела мінеральних вод, букові ліси та віддаленість від великих міст створюють у Лумшорах чудові умови для оздоровлення всього організму.

Солотвинські соляні озера теж стали важливим туристично-рекреаційним лікувально-оздоровчим осередком Закарпаття. Комплекс озер, найбільшим з яких є о. Кунігунда, розташований на захід від м. Солотвино. Озера утворилися в результаті просідання порід, унаслідок видобутку солі із соляних копалень, розташованих поблизу. Воду соляних озер Солотвина за лікувальними властивостями часто порівнюють з водами Мертвого моря. Вода в озерах дуже солона (146–150 ‰ г/л) і корисна для лікування хвороб нервової системи, плевритів, артритів, радикулітів, захворювань шкіри. Лікувальні грязі дають позитивний ефект при лікуванні захворювань серцево-судинної, нервової систем, органів

опорно-рухового апарату, урологічних захворювань, псоріазу тощо. Солотвино також знамените соляними шахтами, куди приїжджають люди з метою лікування та профілактики астми, туберкульозу й інших захворювань дихальних шляхів.

У контексті дослідження особливостей розвитку велнес-туризму на окрему увагу в переліку турів компанії «Відвідай» заслуговує дводенний «Фітнес-тур у Закарпаття». Поряд з екскурсійною культурно-пізнавальною складовою програма туру містить низку цікавих практик, вправ і тренінгів (заняття з тибетської йоги, силовий тренінг з розтяжкою, купання в термальному басейні, аквааеробіка для початківців, стретч і тренування корсету, спортивна хода, кардіосесія, дегустація мінеральної води), що спрямовані на відпочинок, релакс, оздоровлення, відтак можуть бути одним із варіантів турів у концепції велнес. Тур містить 7 фітнес-сесій, які проходять в унікальних і красивих туристичних локаціях Карпат, відбуваються на чистому гірському повітрі з професійним інструктором; туристам також пропонують консультації тренера щодо харчування й індивідуальні рекомендації щодо фізичних навантажень.

Висновки

Узагальнюючи, варто зазначити, що термальні джерела є важливим туристично-рекреаційним ресурсом і невід'ємною складовою напрямку велнес-туризму. У разі правильного застосування термальні води здійснюють позитивний вплив на весь організм людини, зміцнюють її імунітет і покращують самопочуття, допомагають у лікуванні багатьох захворювань. Завдяки своєму хімічному складу води в термальних басейнах покращують стан шкіри, а при регулярному проведенні процедур дають помітний омолоджувальний ефект. Центри спа- та велнес-індустрії, які формуються на базі термальних вод, конкурують за клієнтів, упроваджують нові пропозиції, розробляють нові маркетингові технології та канали збуту, виходять на нові цільові групи споживачів. У цьому контексті один з варіантів передбачає співпрацю з туристичними фірмами задля залучення нових клієнтів та популяризації своїх центрів серед потенційних споживачів. Таку тенденцію до співпраці можна прослідкувати на прикладі діяльності туристичної компанії «Відвідай», яка активно популяризує термальні води серед туристів. Аналіз понад 35 турів компанії, до програми яких включено відвідування осередків термальних вод Закарпаття, продемонстрував, що особливо популярними є термальні басейни м. Берегово (оздоровчий комплекс «Жайворонок»), с. Велятино (туристичний комплекс «Теплі води»), с. Косонь (оздоровчорекреаційний комплекс «Термальні води "Косино"», лікувально-оздоровчий комплекс «Еко-Термал»), с. Барвінок (термальний комплекс готелю-ранчо «Золота гора»), с. Ужок (оздоровчий комплекс «Ужанські купелі»), а також купання в чанах у с. Лумшори та солоних озерах смт Солотвино.

Матеріали дослідження базуються на даних, які були актуальними для «докарантинного» періоду діяльності туристичної фірми «Відвідай». Відтак залишається відкритим питання щодо реалій розвитку цього напрямку в посткарантинний період та можливостей поєднання програми турів з відвідуванням термальних басейнів і, як результат, розвитку велнес-туризму.

Список бібліографічних посилань

- Архієреєв, С. І., Баранова, В. В., & Варвара, К. М. (2019). Розвиток бальнеологічного туризму в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*, 9, 153–163.
- Лікувально-оздоровчий комплекс "Еко-Термал". (б.р.). *Басейн*. Взято 19 жовтня, 2020 з <https://www.eco-termal.com/pool-2/>.
- Оздоровчий комплекс "Жайворонок". (б.р.). *Головна*. Взято 19 жовтня, 2020 з <https://zhayvoronok.net/>.
- Оздоровчий комплекс "Ужанські купелі". (б.р.). *Про готель*. Взято 19 жовтня, 2020 з <https://uzhanski-kupeli.com.ua/>.
- Оздоровчо-рекреаційний комплекс "Термальні води "Косино"" (б.р.). *Про нас*. Взято 19 жовтня, 2020 з <https://kosino.ua/>.
- Резнікова, Н. В., Іващенко, О. А., & Войтович, О. І. (2018). Про співвідношення понять лікувального і оздоровчого туризму в контексті оцінки потенціалу міжнародного ринку медичних послуг. *Ефективна економіка*, 2. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6278>.
- Траскевич, А. Г., & Фонтанари, М. (2018, 12 октября). Ментальный велнес как трендовая тематика развития лечебно-оздоровительного туризма. В Л. М. Гайдукевич, Л. Н. Давыденко, & А. Н. Решетникова (Ред.), *Современные тенденции развития международного туризма в мире и Республике Беларусь в условиях глобализации*, Материалы международной научно-практической конференции, Минск (с. 66–77). Белорусский государственный университет.
- Туристичний комплекс "Теплі води". (б.р.). *Про нас*. Взято 19 жовтня, 2020 з <http://tepli-vody.com.ua/about-us/>.
- Туристичний оператор "Відвідай": Файні тури Україною! (б.р.). *Головна*. Взято 19 жовтня, 2020 з <https://vidviday.ua/>.
- Шаповалова, О. О., & Сапа, Ю. А. (2013). Сучасні тенденції розвитку "spa" і "wellness" туризму. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*, 1042, 154–158.
- Global Wellness Institute. (n.d.). *About*. <https://globalwellnessinstitute.org/>.
- Kureda, N., & Yukhnovska, Yu. (2018). Consumer and economic proposals of balances on the market of treatment and recreation tourism of the countries of the Carpathian region. In A. Jankovska (Ed.), *Economic system development trends: the experience of countries of Eastern Europe and prospects of Ukraine* (pp. 278–304). Baltija Publishing. https://doi.org/10.30525/978-9934-571-28-2_15.
- Voigt, C., Brown, G., & Howat, G. (2011). Wellness tourists: in search of transformation. *Tourism Review*, 66(1/2), 16–30. <https://doi.org/10.1108/1660537111127206>.
- World Tourism Organization. (2016, July 5). *UNWTO/ETC roundtable discusses wellness and medical tourism*. <https://www.unwto.org/archive/europe/press-release/2016-07-05/unwtoetc-roundtable-discusses-wellness-and-medical-tourism>.
- World Tourism Organization. (2019). *International Tourism Highlights, 2019 Edition*. UNWTO. <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152>.

References

- Arkhieriev, S. I., Baranova, V. V., & Varvara, K. M. (2019). Rozvytok balneolohichnoho turyzmu v Ukraini [Development of balneological tourism in Ukraine]. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: International Relations. Economics. Country Studies. Tourism*, 9, 153–163 [in Ukrainian].
- Global Wellness Institute. (n.d.). *About*. <https://globalwellnessinstitute.org/> [in English].
- Kureda, N., & Yukhnovska, Yu. (2018). Consumer and economic proposals of balances on the market of treatment and recreation tourism of the countries of the Carpathian region. In A. Jankovska (Ed.), *Economic system development trends: the experience of countries of Eastern Europe and prospects of Ukraine* (pp. 278–304). Baltija Publishing. https://doi.org/10.30525/978-9934-571-28-2_15 [in English].
- Likuvalno-ozdorovchyi kompleks "Eko-Termal" [Medical and health complex "Eco-Thermal"]. (n.d.). *Basin*. Retrieved October 19, 2020 from <https://www.eco-termal.com/pool-2/> [in Ukrainian].
- Ozdorovcho-rekreatsiinyi kompleks "Termalni vody "Kosyno"" [Health and recreation complex "Thermal Waters "Kosino"] (n.d.). *About*. Retrieved October 19, 2020 from <https://kosino.ua/> [in Ukrainian].
- Ozdorovchyi kompleks "Uzhanski kupeli" [Health complex "Uzhansk fonts"]. (n.d.). *About*. Retrieved October 19, 2020 from <https://uzhanski-kupeli.com.ua/> [in Ukrainian].
- Ozdorovchyi kompleks "Zhaivoronok" [Health complex "Lark"]. (n.d.). *Home*. Retrieved October 19, 2020 from <https://zhayvoronok.net/> [in Ukrainian].
- Reznikova, N. V., Ivashchenko, O. A., & Voitovych, O. I. (2018). Pro spivvidnoshennia poniat likuvalnoho i ozdorovchoho turyzmu v konteksti otsinky potentsialu mizhnarodnoho rynku medychnykh posluh [On the relationship between the concepts of medical and health tourism in the context of assessing the potential of the international market of medical services]. *Efektivna ekonomika*, 2. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6278> [in Ukrainian].
- Shapovalova, O. O., & Sapa, Yu. A. (2013). Suchasni tendentsii rozvytku "spa" i "wellness" turyzmu [Current trends in the development of "spa" and "wellness" tourism]. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: International Relations. Economics. Country Studies. Tourism*, 1042, 154–158 [in Ukrainian].
- Traskevich, A. G., & Fontanari, M. (2018, October 12). Mentalnyi velnes kak trendovaia tematika razvitiia lechebno-ozdorovitel'nogo turizma [Mental wellness as a trend in the development of health tourism]. In L. M. Gaidukevich, L. N. Davydenko, & A. N. Reshetnikova (Eds.), *Sovremennyye tendentsii razvitiia mezhdunarodnogo turizma v mire i Respublike Belarus v usloviakh globalizatsii [Modern trends in the development of international tourism in the world and the Republic of Belarus in the context of globalization]*, Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, Minsk (pp. 66–77). Belarusian State University [in Russian].
- Turystychnyi kompleks "Tepli vody" [Tourist complex "Warm Waters"]. (n.d.). *About*. Retrieved October 19, 2020 from <http://tepli-vody.com.ua/about-us/> [in Ukrainian].
- Turystychnyi operator "Vidvidai": Faini tury Ukrainoiu! [Tour operator "Visit": Great tours of Ukraine!] (n.d.). *Home*. Retrieved October 19, 2020 from <https://vidviday.ua/> [in Ukrainian].

- Voigt, C., Brown, G., & Howat, G. (2011). Wellness tourists: in search of transformation. *Tourism Review*, 66(1/2), 16–30. <https://doi.org/10.1108/16605371111127206> [in English].
- World Tourism Organization. (2016, July 5). *UNWTO/ETC roundtable discusses wellness and medical tourism*. <https://www.unwto.org/archive/europe/press-release/2016-07-05/unwtoetc-roundtable-discusses-wellness-and-medical-tourism> [in English].
- World Tourism Organization. (2019). *International Tourism Highlights, 2019 Edition*. UNWTO. <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152> [in English].

THERMAL WATERS OF ZAKARPATTIA AS A TOURIST PRODUCT COMPONENT (ON THE EXAMPLE OF THE “VIDVIDAY” COMPANY TOURS)

Olha Tsymbala

PhD in History, Associate Professor;

e-mail: olga.lviv1256@gmail.com; ORCID: 0000-0002-2106-9766

Lviv Institute of Economy and Tourism, Lviv, Ukraine

Abstract

The article highlights one of the types of balneological resources of Ukraine – thermal waters of Zakarpattia as an important resource of wellness tourism. The main thermal pools and health-improving complexes, which operate on the basis of thermal waters in the region, are characterized, in particular, centers in Berehove (“Zhaivoronok”), Sotvyno, Veliatyno (“Tepli vody”), Koson (“Termalni vody Kosyno”, “Eko-Termal”), Barvinok (“Zolota Hora”), Lumshory, Uzhok (“Uzhanski kupeli”). The key services that tourists receive in the studied locations are outlined, the specialization of medical and health complexes and their infrastructure are briefly described. The role and place of thermal waters of Zakarpattia and medical and health complexes operating on their basis in the formation of the program of tours on the example of the tourist company “Vidviday” (“Visit it”) are analyzed. It was found that the health complex “Zhaivoronok” in Berehove, the tourist complex “Tepli vody” in the village Veliatyno, health and recreation complex “Termalni vody Kosyno” in the village Koson and the thermal complex of the hotel-ranch “Zolota hora” in the village Barvinok were most often included in various tour programs in Zakarpattia by the company “Vidviday”.

The scientific novelty of the obtained results lies in the generalization and systematization of information about key centers of thermal waters within the Zakarpattia region and the state of their involvement in the program of several-day tours (on the example of the company “Vidviday”).

Keywords: wellness-tourism; thermal waters; thermal pool; tourist company “Vidviday”; tour; Zakarpattia

